

Tzv. dialektismy ve staročeských textech

Andrea Svobodová
2. roč. DS ÚČJTK FF UK

Staročeská Dzikovská kázání

- Jediný známý opis dochován v tzv. Rukopise dzikovském z roku 1420
- Rozsah 97 listů
- Obsahuje kázání sváteční a na dni světců
- Opsána dvěma písaři
- Předloha se nedochovala
- Autor a doba vzniku předlohy neznámy

Odchyly od standardního zápisu

- Nářeční jevy?
- Projevy zvrtné písmařské analogie?
- Omyly?

Otázka: Co a jak zohlednit v transkripci?

Spřežka cz za náležitě /t'/

- myela czyftotu na **czele** y na duffy
x cztyrzy tyffytye dyetek magytye
znamenye bozye na ffwich **czelech**
- nazaytrzye wffyecho **tyelo**
vzdrzyely **czelo**

v nářečích doložena výslovnost
/čicho/, /ćycho/ i /cycho/

Návrh transkripce

- myela czyřtotu na **czele** y na duffy
 - ***měla čistotu na cele i na duři***
- cztyrzy tyřřytye dyetek magytye znamenye bozye na řřwich **czelech**
 - ***Čtyři *tisítě dietek *majítě znamenie bořie na svých čelech***
- nazaytrzye wřřyechno **tyelo** vzdrzyely **czelo**
 - ***Nazajtrřie vřřechno tělo vzdržěli celo***

Grafém t za náležitě /c/, /č/

- tyto **mladenty** byly fu **tyfte** dyetky
- rozgnyewaw fy **tyeffarz**
- wzka geft **tyefta**

Blahoslav dokládá výslovnost ve slovech
/**tí:sař**/ a /**t'esta**/

Ale ne ve tvarech typu **mladenty**
/mła:dentí/ či /mła:denti/ místo /mła:denci/?

Návrh transkripce

- tyto **mladenty** byly fu **tyfte** dyetky
 - ***Tito *mláđenti byli sú *tisté dietky***
- rozgnyewaw fy **tyeffarz**
 - ***Rozgněvav (sic!) sě tiesař***
- wzka geft **tyeřta**
 - ***Úzká jest těřta***

Nebezpečí mylné interpretace

- miesto komorníkuo měl zvířátka, ješto sú jemu slúžily a jeho se hlavě kleněly, an je ve jmě Božie **z nemoty** uzdravováše (Prokop)

Chaloupecký (1953) přepisuje
„**z němoty**“

ale význam „**z nemoci**“

Hlavní problémy

- Odráží zápisy nářeční výslovnost? A jakou?
- Většinu tzv. dialektismů nelze přesněji datovat ani lokalizovat
- Rozkolísanost dobového pravopisu – odraz hláskových změn a jiných vlivů

Děkuji za pozornost!

- **Zdroje:**
- [Rukopis dzikovský]. Biblioteka Jagiellońska, Kraków, sign. Przyb. 177/51

- **Literatura:**
- CHALOUPECKÝ, Václav; RYBA, Bohumil. *Středověké legendy prokopské*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1953. Mladší česká prosaická legenda, s. 271–274 [edice]

- WISŁOCKI, Władysław. Kazania niedzielne i świąteczne w języku łacińskim i czeskim z początku XVgo wieku, podług kodeksiu biblijoteki hr. Tarnowskich w Dzikowie. *Rozprawy wydziału filologicznego Akademii umiejętności v Krakowie*. 1875a, roč. 3, s. 256–342